

ภาพยนตร์ยุคแรกเริ่ม แฟนภาพยนตร์และความทันสมัยแบบสากล
ในสยามทศวรรษ 2460¹
Early Cinema, Fandom and Global Modernity
in the 2460s Siam¹

จิรวัดน์ แสงทอง^{2*} และพีวศักดิ์ เพือกสม³
Jirawat Saengthong^{2*}, and Davisakd Puaksom³

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต เรื่อง “ภาพยนตร์ยุคแรกเริ่ม ภาวะสมัยใหม่ และการสร้างภาพยนตร์ในสยาม” หลักสูตรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

² สำนักวิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ นครศรีธรรมราช 80160

³ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร พิษณุโลก 65000

¹ This research article is part of a doctoral dissertation entitled “Early Cinema, Modernity, and the Filmmaking in Siam,” submitted to the Southeast Asian Studies Program, Faculty of Social Sciences, at Naresuan University.

² School of Political Science and Public Administration, Walailak University, Nakhon Si Thammarat, 80160, Thailand

³ Faculty of Social Sciences, Naresuan University, Phitsanulok, 65000, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: jirawat.saengthong@gmail.com

(Received: January 31, 2023; Revised: April 2, 2023; Accepted: April 8, 2023)

บทคัดย่อ

สยามช่วงทศวรรษ 2460 มีภาพยนตร์ยุคแรกเริ่มของโลกเข้ามาฉายตามโรงภาพยนตร์ โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ อย่างสม่ำเสมอ ตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นความสำเร็จของธุรกิจจัดฉายและความนิยมต่อภาพยนตร์ในหมู่ผู้ชมคือการกำเนิดนิตยสารภาพยนตร์ขึ้นในสยาม บทความนี้พิจารณา นิตยสารภาพยนตร์จากช่วงทศวรรษดังกล่าวในฐานะหลักฐานทางประวัติศาสตร์ซึ่งได้บันทึกปฏิกริยาของชาวสยามต่อภาพยนตร์ยุคแรกเริ่มของโลก โดยมีข้อเสนอว่า ในฐานะที่ภาพยนตร์เป็นตัวแทนสำคัญของความทันสมัย การพิจารณาวัฒนธรรมแฟนภาพยนตร์ที่ถือกำเนิดขึ้นและถูกบันทึกไว้ในนิตยสารภาพยนตร์เหล่านี้ เราจะเห็นการตอบรับความทันสมัยอย่างกระตือรือร้นเกิดขึ้นในสยาม เกิดกระบวนการปรับเปลี่ยนความทันสมัยแบบสากลเข้าสู่บริบททางวัฒนธรรมของสยามเอง และเปิดโอกาสให้ชาวสยามทั่วไปที่เป็นแฟนภาพยนตร์ได้สัมผัสโลกกว้างที่น่าตื่นตา กระบวนการดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดพลวัตทางวัฒนธรรมซึ่งสามัญชนสยามเป็นผู้มีบทบาทสร้างสรรค์สำคัญในเวลาต่อมา

คำสำคัญ: ภาพยนตร์ยุคแรกเริ่ม ภาวะสมัยใหม่ วัฒนธรรมแฟนภาพยนตร์ ยุคสยามใหม่

Abstract

During the 2460s, Siam witnessed regular screenings of the world's early films at cinemas, particularly in Bangkok. The introduction of local film magazines was a significant indicator of the growth of the film exhibition business and the popularity of cinema-going among Siamese audiences. This article examines film periodicals from that period as historical evidence documenting the Siamese response to the world's early cinema. By seeing films as the product of modernity and investigating the film fan culture portrayed in these film magazines, it is argued that Siam enthusiastically embraced modernity. There was also a tendency of blending global modernity into the cultural context of Siam, as well as the possibility of moviegoers to encounter the spectacular outside world. This practice would potentially contribute to the cultural vitality in which the Siamese commoners play a significant role.

Keywords: Early Cinema, Modernity, Movie Fan Culture, Modern Siam

บทนำ

การเขียนประวัติศาสตร์ภาพยนตร์รวมถึงประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ในสยามช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 25 มีแนวโน้มสำคัญประการหนึ่งซึ่งกลายเป็นข้อจำกัดในการขยายความเข้าใจต่อพลวัตทางสังคมคือการแยกพิจารณาประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมแต่ละประเภทโดยละเลยภาพใหญ่ของการเชื่อมโยง ทั้งในแง่ของการส่งอิทธิพลถึงกันและธรรมชาติโดยพื้นฐานของสิ่งเหล่านั้น ภาพใหญ่ที่ว่าคือปรากฏการณ์แห่งภาวะสมัยใหม่ การรับ และเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยที่เกิดขึ้นอย่างเข้มข้นในสยาม ณ ช่วงเวลาดังกล่าว

ภาพยนตร์ฉายต่อสาธารณชนสยามครั้งแรกเดือนมิถุนายน ปี 2440 เดินทางตามนวัตกรรมสมัยใหม่อีกมากที่ทยอยหลั่งไหลเข้ามาเช่นเดียวกับที่อื่น ๆ ของโลก โลกยุคใหม่ที่ถูกละทิ้งจากระบบอาณานิคมและพลังทุนนิยมทำให้เกิดความทันสมัยสากล (global modernity) การสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมจำนวนมากมีลักษณะแบบสากลหรือนานาชาติ ภาพยนตร์ยุคแรกเริ่มของโลกที่กำเนิดขึ้นจากการคิดค้นทางเทคโนโลยีก่อนกลางพุทธศตวรรษที่ 25 จึงเป็นผลผลิตของยุคสมัยใหม่ที่พร้อมกันนั้นได้ให้กำเนิดโรงจักร งานเวลาด์เอ็กซ์โป แพ็คเคจการท่องเที่ยวทั่วโลก ภาพถ่าย บันทึกการเดินทางไกล นิตยสาร หนังสือพิมพ์ที่เสนอข่าวสารทุกมุมโลกรวมถึงคณะนักร้อง นักดนตรี นักมายากล นักกายกรรมที่เดินทางเปิดแสดงตามเมืองใหญ่ มีความเป็นสากลทั้งโดยธรรมชาติและโดยยุทธศาสตร์ [1-3]

สยามนับจากกลางพุทธศตวรรษที่ 25 จึงเชื่อมร้อยเข้ากับภาวะสมัยใหม่สากลที่ปรากฏตัวในรูปของประดิษฐกรรมนำเข้าซึ่งค่อย ๆ เปลี่ยนสถานะจากสิ่งแปลกใหม่น้อยชิ้นสู่การแพร่กระจายให้ผู้คนเข้าถึงและสร้างประสบการณ์ต่อความทันสมัยอย่างกว้างขวาง ภาพยนตร์เป็นหนึ่งในสิ่งใหม่ที่ชวนใจและพรั่งพร้อมที่สุดสำหรับปรากฏการณ์นี้ จากสิ่งประดิษฐ์ที่ใช้ลูกเล่นทางสายตา สู่การผนวกเข้ากับเทคโนโลยีบันทึกภาพเคลื่อนไหว จนถึงการฉายภาพเคลื่อนไหวนั้นบนจอต่อผู้ชมอันถือเป็นการกำเนิดภาพยนตร์อย่างเป็นทางการ ประสบความสำเร็จในการเร้าความสนใจของผู้ชมทั้งในยุโรปและอเมริกาที่ภาพยนตร์ถือกำเนิด ไปจนทุกที่ที่ภาพยนตร์เดินทางไปถึง นอกจากเป็นประดิษฐกรรมแห่งยุคสมัยใหม่โดยตัวของมันเอง ภาพยนตร์ยังพกพ่วงความทันสมัยผ่านภาพบันทึกที่ผู้ชมเห็นบนจอและวัตถุเกี่ยวเนื่องกับภาพยนตร์อีกมากที่ถูกผลิตขึ้นภายใต้ความสำเร็จของภาพยนตร์ กรณีของสยาม สองทศวรรษแรกของการรู้จักภาพยนตร์เป็นช่วงเวลาที่เป็นประดิษฐกรรมนี้ค่อย ๆ เปลี่ยนจากสิ่งใหม่สู่ความคุ้นเคย กระทั่งก่อตัวเป็นความหลงใหลในหมู่สาธารณชนราวช่วงทศวรรษ 2460 เราจะเห็นว่าภาพยนตร์เป็นความทันสมัยที่อยู่ในชีวิตประจำวันของคนธรรมดาสามัญนำไปสู่การเกิดนักชมและแฟนภาพยนตร์ผู้กระหายใคร่รู้ข่าวสารวงการภาพยนตร์ รวมถึงการเกิดกระบวนการสร้างความเข้าใจต่อภาพยนตร์ในบริบททางวัฒนธรรมของสยามเอง แสดงให้เห็นว่าชาวสยามมีปฏิสัมพันธ์กับความทันสมัยสากลอย่างจริงจังยิ่งกว่าที่เคยตระหนักกัน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาภาพรวมการรับและแพร่กระจายของภาพยนตร์ยุคแรกเริ่มของโลกในสยามช่วงทศวรรษ 2440-2460
2. เพื่อศึกษาความเป็นมา รายละเอียดพื้นฐาน และภาพรวมเนื้อหาของนิตยสารภาพยนตร์รุ่นบุกเบิกของสยาม
3. เพื่อศึกษากระบวนการปรับเปลี่ยนความทันสมัยสากลให้เข้ากับบริบททางวัฒนธรรมของสยามโดยวิเคราะห์จากวัฒนธรรมแฟนที่ปรากฏในนิตยสารภาพยนตร์ของสยามช่วงทศวรรษ 2460

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยในที่นี้ใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นต้นจากสื่อสิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะนิตยสารภาพยนตร์ เพื่อนำมาสังเคราะห์และวิเคราะห์วัฒนธรรมแฟนภาพยนตร์ในสยามช่วงทศวรรษ 2460 โดยมีกรอบคิดพื้นฐานสำหรับการพิจารณาภาพยนตร์ว่าเป็นตัวแทนของความทันสมัยสากลที่แพร่กระจายทั่วโลก

ในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 25 ผู้วิจัยใช้แนววิเคราะห์กระบวนการปรับเปลี่ยนความทันสมัยสากลเข้ากับบริบทและเงื่อนไขทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ในการพิจารณาปฏิกริยาที่แฟนภาพยนตร์ชาวสยามมีต่อภาพยนตร์และดาราฮอลลีวูดยอดนิยม เพื่ออภิปรายปรากฏการณ์ของภาวะสมัยใหม่ในสยาม ณ ช่วงเวลาดังกล่าว

สรุปผล

จากการศึกษาการแพร่กระจายของภาพยนตร์ยุคแรกเริ่มของโลกมาสู่สยาม โดยเฉพาะการวิเคราะห์วัฒนธรรมแฟนภาพยนตร์ที่จะเปิดเผยให้เห็นกระบวนการปรับเปลี่ยนความทันสมัยสากลในเงื่อนไขและบริบททางวัฒนธรรมของสยามช่วงทศวรรษ 2460 มีรายละเอียดเนื้อหาแต่ละประเด็นสำคัญ ดังนี้

ภูมิทัศน์ภาพยนตร์ยุคแรกเริ่มของโลกในสยาม

หลังจากภาพยนตร์กำเนิดขึ้นกลางพุทธศตวรรษที่ 25 ก็แพร่กระจายทั่วโลกอย่างรวดเร็ว การเติบโตทางเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในยุคอาณานิคม ผนวกกับการพัฒนาการคมนาคม พูทางให้กับการแพร่กระจายของสินค้าและวัฒนธรรมความบันเทิงรูปแบบใหม่ในภูมิภาคอย่างคึกคัก (ตัวอย่างเช่น [4-6]) ราว 12 ปีในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 25 บริษัทความบันเทิงเดินทางไปในภูมิภาคนี้กว่าร้อยบริษัท สิ่งแสดงที่ใช้เล่นทางสายตามักเป็นส่วนหนึ่งของคณะกรรมการแสดง ภาพยนตร์ยุคแรกเริ่มก็เดินตามรอยทางเดียวกันในเวลาต่อมา [5, 7] ชาวสยามสัมผัสวัฒนธรรมความบันเทิงเหล่านี้ไม่น้อยหน้าที่อื่น ๆ ตามข้อเสนอของ โทมัส สุวงศ์ เดือนมิถุนายน ปี 2440 ชาวสยามก็รู้จักกับภาพยนตร์เป็นครั้งแรกจากที่นักฉายภาพยนตร์เร่ได้นำภาพยนตร์สั้นของบริษัทของลูมิแอร์เข้ามาฉาย [8] ความสำเร็จในการจัดฉายนำไปสู่การจัดฉายครั้งต่อไป จนนำไปสู่การสร้างโรงภาพยนตร์ถาวร กรุงเทพฯ หน้าที่ด้านรับความทันสมัยจากตะวันตกที่ไหลเวียนเข้มข้นในกลางพุทธศตวรรษที่ 25 เป็นพื้นที่หลักในการติดตามดูภูมิทัศน์ของภาพยนตร์ยุคแรกเริ่มที่ส่งต่อมายังสยาม

นับจากการตัดถนนเจริญกรุงเมื่อปี 2404 กรุงเทพฯ ตอนที่ภาพยนตร์ชุดแรกถูกนำมาฉายเป็นเมืองซึ่งผ่านช่วงเวลาร่วมสี่ทศวรรษของการขยับจากเมืองแบบสังคมน้ำที่ชีวิตของผู้คนผูกพันอยู่กับแม่น้ำลำคลองสู่เมืองที่มีการตั้งบ้านเรือนและกิจกรรมทางสังคมอยู่บนบก [9] เมืองที่ขยายอาณาเขตออกไปพร้อมกับชุมชนที่เพิ่มขึ้นกลายเป็นที่ตั้งของโรงมหรสพหลากหลายประเภท รวมถึงโรงภาพยนตร์ อย่างไรก็ตาม ทศวรรษแรกของการสัมผัสกับภาพยนตร์ในสยาม โทมัส สุวงศ์เรียกว่า “ทศวรรษหรือยุคแห่งภาพยนตร์เร่” ที่ “นักฉายภาพยนตร์เร่รายแล้วรายเล่า ต้องใช้เวลาเร่ไปเร่มาสู่กรุงเทพฯ เกือบจะตลอดทั้งทศวรรษ” [8] จนปี 2448 โรงภาพยนตร์ถาวรโรงแรกได้ตั้งขึ้นที่ย่านวัดชัยชนะสงคราม ความสำเร็จของโรงภาพยนตร์นี้ที่เรียกกันว่า โรงภาพยนตร์ญี่ปุ่นชักนำให้นักลงทุนหลายรายเข้าสู่กิจการโรงภาพยนตร์ จนเป็นธุรกิจที่แข่งขันอย่างเข้มข้นในช่วงทศวรรษ 2450

กิจการโรงภาพยนตร์ในกรุงเทพฯ เริ่มตั้งมั่นในทศวรรษ 2450 ภาพยนตร์ในภูมิภาคนี้เพิ่มขึ้นมากเมื่อบริษัทใหญ่ด้านภาพยนตร์ของยุโรปได้ผลักดันให้การจดจำหน่วยภาพยนตร์ยกระดับสู่สเกลใหญ่ระดับโลกหนึ่งในนั้นคือ ปาเต-แฟร์รี (Pathé-Frères) บริษัทสัญชาติฝรั่งเศสที่ช่วงปี 2447 ขยายสู่การจัดตั้งออฟฟิศจดจำหน่วยภาพยนตร์ในเมืองใหญ่ของยุโรปและอเมริกา ต่อด้วยเมืองสำคัญในดินแดนอาณานิคม [10] และตั้งออฟฟิศที่สิงคโปร์ในปี 2450 กระตุ้นให้บริษัทอื่นเห็นถึงความสำคัญที่จะขยายธุรกิจสู่ภูมิภาคนี้ ยุคสมัยการแพร่กระจายภาพยนตร์โดยนักธุรกิจเร่จึงค่อย ๆ ปิดฉาก และสิงคโปร์ก็ยกระดับเป็นศูนย์กลางของการแพร่กระจายภาพยนตร์ในภูมิภาค ภาพยนตร์จากสิงคโปร์ถูกส่งต่อไปยังส่วนอื่นของสเตรทส์เซ็ตเติลเมนท์พม่า ชาว สุมাত্রา อินโดจีน ฮองกง และสยาม [5]

ต้นทศวรรษ 2450 โรงภาพยนตร์ในกรุงเทพฯ มีเพียง 4-5 โรง ภาพยนตร์ไม่ได้ฉายต่อเนื่องทุกวัน บ้างฉายสลับกับมหรสพอื่น โดยเฉพาะลิเกและคณะกรรมการแสดงเร่ แต่นานวันไป ภาพยนตร์ยิ่งเป็นที่นิยมและฉายต่อเนื่องมากขึ้น เช่นโรงรูปยนต์กรุงเทพฯ ได้ลงประกาศ “แจ้งความ” ในเดือนธันวาคม 2453 ว่า ทางโรงภาพยนตร์จะกลับมาฉายภาพยนตร์เพียงอย่างเดียว และย้ำว่าจะไม่มีลิเกอีกต่อไป [11] โรงภาพยนตร์พัฒนาการประกาศผ่านหน้าหนังสือพิมพ์ในเดือนสิงหาคม 2456 ว่าทำสัญญากับบริษัทต่างประเทศหลายแห่ง ให้ส่งภาพยนตร์มาทุกสัปดาห์ โรงภาพยนตร์จะ “เปลี่ยนหนังเรื่องใหม่ ๆ ที ๆ ซึ่งจะไม่ซ้ำกันเลย ออกฉายในคืนวันอังคาร วันพฤหัสบดี และวันเสาร์ เสมอทุกอาทิตย์” [12] แม้บางสัปดาห์ บางโรงอาจยังนำมหรสพอื่นมาแสดงคั่น แบ่งวันสำหรับฉายภาพยนตร์กับละคร หรือเปิดแสดงละครแล้วต่อด้วยภาพยนตร์ [13] แต่นับจากปลายทศวรรษ โรงภาพยนตร์ส่วนใหญ่จะค่อย ๆ กลายเป็นพื้นที่ของภาพยนตร์เพียงอย่างเดียว บางโรงยังเพิ่มวันและรอบฉาย ภาพยนตร์ถูกส่งมาฉายอย่างต่อเนื่อง คนกรุงเทพฯ ได้สัมผัสภาพยนตร์ยุคแรกเริ่มในทุกค่ำคืน เช่นเดียวกับผู้คนอีกหลายที่ในโลก

หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ภาพยนตร์ก้าวขึ้นเป็นความบันเทิงที่ประสบความสำเร็จที่สุด จนเป็นหนึ่งในสัญลักษณ์ความทันสมัยและวิถีชีวิตใหม่ของเมือง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์เกิดขึ้นภายใต้บริบทที่กรุงเทพฯ ก็เปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างมหาศาล โครงสร้างทางกายภาพของกรุงเทพฯ ในทศวรรษ 2460 เปลี่ยนไปแทบไม่เหลือเค้าเดิม จาก “ป้อมค่ายและเมืองท่า” ไปเป็นเมืองท่าอาณานิคมและเมืองหลวงใหม่ของชาติ [14] กรุงเทพฯ จัดแบ่งพื้นที่รองรับกิจกรรมใหม่ทางสังคมและการบริหารอย่างหลากหลาย รวมทั้งการขยายตัวของย่านที่อยู่อาศัย ย่านการค้า และชุมชนหลากหลายรูปแบบ ความเปลี่ยนแปลงนี้ได้รับแรงผลักดันจากการเพิ่มขึ้นของประชากรจากการยกเลิกระบบไพรซึ่งเอื้อต่อการเดินทางของผู้คนสู่เมืองหลวง รวมทั้งการอพยพเข้าในอัตราสูงของชาวจีน [15] ตลอดจนการพัฒนาเส้นทางคมนาคมและเทคโนโลยีการเดินทางสมัยใหม่ โดยเฉพาะเรือกลไฟและรถไฟ กระทั่งทศวรรษ 2460 นับว่าเป็น “ยุคทองของรถไฟไทย” ที่เส้นทางรถไฟขยายตัวเชื่อมต่อทุกภูมิภาค การเปลี่ยนนโยบายการรถไฟจากเป้าหมายทางการเมืองและความมั่นคงสู่จุดประสงค์ทางเศรษฐกิจ ส่งผลต่อการเพิ่มปริมาณการขนส่งสินค้าและการเดินทางของผู้คนอย่างก้าวกระโดด [16] กรุงเทพฯ คึกคักขึ้นด้วยชุมชนและย่านธุรกิจที่ขยายตัวจากการเพิ่มขึ้นของผู้คนที่เดินทางมาถึง ย่านชุมชนเหล่านี้เองที่โรงภาพยนตร์ปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตชาวเมือง

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของทศวรรษนี้ก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้ภาพยนตร์กลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตเมืองกรุงเทพฯ ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมในสมัยอาณานิคมบันดาลให้กรุงเทพฯ คึกคักไปด้วยกิจกรรมทางเศรษฐกิจไม่แพ้เมืองใหญ่ในภูมิภาค การจัดฉายภาพยนตร์เริ่มเป็นหนึ่งในธุรกิจที่สร้างกำไรมา กลุ่มนักธุรกิจชาวสยามเริ่มเข้าลงทุนในธุรกิจจัดฉายและบริหารกิจการโรงภาพยนตร์ [8, 17] การกลายเป็นธุรกิจอย่างชัดเจนขึ้นนี้สนับสนุนให้ภาพยนตร์ถูกนำออกฉายสู่ผู้ชมอย่างสม่ำเสมอ จากสิ่งแปลกใหม่ที่นานครั้งจะได้สัมผัส โรงภาพยนตร์ได้กลายเป็นสิ่งถาวรและภาพยนตร์ก็กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ยิ่งภาพยนตร์ประสบความสำเร็จ กิจการเกี่ยวกับภาพยนตร์ยิ่งขยายตัว ภาพยนตร์ยิ่งถูกจำหลักลงในชีวิตทางสังคมของผู้คนมากขึ้น ๆ

โฆษณาภาพยนตร์ในหน้าหนังสือพิมพ์ช่วยทำให้เห็นการเกิดขึ้นและขยายจำนวนของโรงภาพยนตร์ในกรุงเทพฯ ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2450 เป็นต้นมา เช่น บริษัทพยนต์พัฒนาการเปิดโรงภาพยนตร์พัฒนาการเป็นโรงภาพยนตร์แรกของบริษัทเมื่อปี 2453 ถึงปี 2458 ก็ขยายกิจการไปสู่โรงละครพัฒนาลัย โดย “โรงหนังพัฒนาลัย” จะมีทั้งละครและภาพยนตร์ [18] พอปี 2459 โรงภาพยนตร์พัฒนารมณัของบริษัทก็เริ่มเปิดดำเนินการ [19] จากนั้นโปรแกรมฉายของโรงภาพยนตร์สารริกปรากฏในปี 2461 [20] ปีต่อมาเมื่อบริษัท

รวมตัวกับบริษัททรูพอยนด์กรุงเทพฯ ตั้งเป็นสยามภาพยนตร์บริษัท ผูกขาดธุรกิจโรงภาพยนตร์และการค้าภาพยนตร์ จำนวนโรงภาพยนตร์ในเครือจึงเพิ่มขึ้นและในกลางทศวรรษ 2460 ก็กระจายอยู่ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ในกรุงเทพฯ โรงภาพยนตร์ชั้นนำของบริษัทซึ่งมีภาพยนตร์เข้าฉายต่อเนื่องและเปลี่ยนโปรแกรมใหม่อย่างน้อยสองครั้งต่อสัปดาห์ โฆษณาโปรแกรมฉายทางหน้านิตยสารและหนังสือพิมพ์เป็นประจำทุกวัน (ตัวอย่างโฆษณาโปรแกรมภาพยนตร์ เช่น [21]) การขยายตัวของการชมภาพยนตร์ที่เห็นผ่านการเพิ่มจำนวนของโรงภาพยนตร์สะท้อนว่าภาพยนตร์ในสยามเริ่มก้าวผ่านการเป็นประดิษฐ์กรรมแปลกใหม่ไปสู่ความหลงใหลในเรื่องราว ดารา และสุนทรียศาสตร์ของภาพยนตร์

การสำรวจโปรแกรมฉายภาพยนตร์ที่โฆษณาบนหน้าหนังสือพิมพ์จะเห็นว่า ภาพยนตร์กลุ่มหลักที่มาถึงสยามคือภาพยนตร์ยุโรป โดยเฉพาะจากฝรั่งเศส ทศวรรษแรกภาพยนตร์ยังมีสถานะเป็นของแปลกใหม่ โฆษณามักชักชวนผู้ชมด้วยคำว่า “อย่างใหม่” “อย่างแปลก” มากกว่านำเสนอความน่าสนใจของเรื่องหรือดารานำ แต่เมื่อล่วงสู่ทศวรรษ 2450 ซึ่งโฆษณาภาพยนตร์เริ่มปรากฏประจำหน้าหนังสือพิมพ์และรายละเอียดเกี่ยวกับภาพยนตร์เรื่องนั้น ๆ เริ่มถูกเพิ่มเข้ามา จึงเห็นได้ว่านอกจากภาพยนตร์ข่าวและภาพยนตร์บันทึกเหตุการณ์ ภาพยนตร์เจียบบแบบเล่าเรื่องหลายเรื่องจากฝรั่งเศสก็ได้เข้าฉายในสยามช่วงกลางทศวรรษ 2450 [22-24]

บริษัทจากสหรัฐอเมริกาก้าวสู่ตลาดภาพยนตร์โลกราวต้นทศวรรษ 2450 การเปิดฉากของสงครามโลกครั้งที่หนึ่งมีส่วนให้บริษัทภาพยนตร์จากอเมริกาเริ่มแทนที่บริษัทยุโรป [25-27] ยูนิเวอร์แซล ผู้เป็กร่องนำบริษัทภาพยนตร์อื่น ๆ จากฮอลลีวูดให้ตั้งสาขาจัดจำหน่ายภาพยนตร์ในเอเชีย ตั้งสำนักงานที่มะนิลาในปี 1914 ก่อนขยายไปยังสิงคโปร์และเมืองใหญ่อื่น ๆ [28] สำหรับสยาม ช่วงสงครามโลกครั้งที่หนึ่งโปรแกรมฉายของบางโรงแสดงให้เห็นว่าภาพยนตร์ยุโรปยังถูกนำเข้ามาฉายอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน ภาพยนตร์จากฮอลลีวูดเริ่มปรากฏมากขึ้น กระทั่งหลังสงครามก็ครองตลาดสยามและการรับรู้เกี่ยวกับภาพยนตร์ในสังคมสยามก็เปลี่ยนไปจากทศวรรษก่อน ในฐานะที่เป็นผลผลิตหนึ่งของอุตสาหกรรมบริโภค ภาพยนตร์ฮอลลีวูดผูกพันตัวบทเร้าอารมณ์บนจออยู่กับดารา โฆษณา และแฟชั่น ฮอลลีวูดมาถึงสยามจึงไม่ใช่เพียงภาพยนตร์ แต่รวมถึงความตื่นตา ดารา ความเสน่ห์หาพาฝันอีกหลายประการที่แฝงฝังในภาพยนตร์ สิ่งเหล่านี้เป็นจริงเป็นจังสำหรับผู้ชมชาวสยามได้ด้วยการแพร่กระจายของภาพยนตร์และสิ่งประกอบภาพยนตร์อื่น ๆ ที่ถูกผลิตขึ้นในโลกภาพยนตร์ของสยามในช่วงที่เทคโนโลยีสมัยใหม่สร้างการผลิตเพื่อมวลชนขึ้นและมีอิทธิพลสำคัญในการก่อรูปของวัฒนธรรมแฟนภาพยนตร์ที่เบ่งบานชัดเจนนับจากทศวรรษ 2460

นิตยสารภาพยนตร์กับชุมชนแฟนภาพยนตร์ในสยาม

พร้อมกันที่ภาพยนตร์เผยแพร่อย่างกว้างขวางและสม่าเสมอขึ้น สิ่งประกอบภาพยนตร์อีกจำนวนมากถูกผลิตสู่สาธารณะจนกลายเป็นการระเบิดทางวัฒนธรรมครั้งใหญ่ ตัวอย่างหนึ่งคือความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการโฆษณาภาพยนตร์ในสยาม ยุคแรก การลงประกาศ “แจ้งความ” การจัดฉายภาพยนตร์มีเพียงข้อความระบุรายละเอียดเท่าที่จำเป็น เสริมด้วยการอวดสรรพคุณของภาพยนตร์เรื่องนั้น ๆ เล็กน้อย แต่เมื่อถึงทศวรรษ 2460 ที่โลกการพิมพ์ของสยามได้พัฒนาเป็นวัฒนธรรมมวลชน โดยเฉพาะการขยายตัวของ “บันเทิงคดี” ในหนังสือพิมพ์รายวันและนิตยสาร [29-30] หน้าหนังสือพิมพ์และนิตยสารที่โฆษณาภาพยนตร์เริ่มเปลี่ยนรูปโฉม ขนาดโฆษณาใหญ่ขึ้น ชับเน้นความน่าสนใจของดาราและเนื้อเรื่อง จนต่อมาพัฒนาการออกแบบให้ตระการตา นิตยสารภาพยนตร์เป็นหมุดหมายสำคัญในโลกภาพยนตร์ของสยาม เพราะไม่เพียงให้ข้อมูลเกี่ยวกับภาพยนตร์ แต่ยังมีอิทธิพลในการสนับสนุนและก่อรูปของชุมชนแฟนภาพยนตร์อย่างจริงจัง

ช่องทางส่งต่อสินค้ายุคอาณานิคมได้นำนิตยสารภาพยนตร์จากต่างประเทศมาถึงมือผู้อ่านชาวสยามอย่างสม่ำเสมอ การเริ่มปรากฏการอ่านนิตยสารภาพยนตร์ต่างประเทศและการให้ความสำคัญกับโฆษณาภาพยนตร์มากขึ้นในหน้าหนังสือพิมพ์ แสดงถึงความสนใจต่อเรื่องราวภาพยนตร์และวงการมาฮาของผู้ชมภาพยนตร์ในสยาม จนในที่สุด โดม สุขวงศ์ [8] กล่าวว่าต้นปี 2463 หนังสือพิมพ์รายวัน **สยามราษฎร์** โดยโรงพิมพ์ศรีกรุง เป็นหนังสือพิมพ์แรกที่เปิดคอลัมน์เกี่ยวกับภาพยนตร์ โดยตีพิมพ์เรื่องย่อภาพยนตร์ที่จะเข้าฉาย และขยายสู่คอลัมน์ถามตอบปัญหาภาพยนตร์ ความนิยมที่ได้รับกระตุ้นให้หนังสือพิมพ์อื่นเริ่มเปิดคอลัมน์ลักษณะเดียวกัน การแข่งขันที่เข้มข้นลงอยู่ที่สยามภาพยนตร์บริษัทตัดสินใจให้หนังสือพิมพ์ **กรุงเทพฯ เดลิเมล์** เป็นผู้ตีพิมพ์เรื่องย่อภาพยนตร์ของบริษัทแต่เพียงผู้เดียว และนำไปสู่การผลิตนิตยสารภาพยนตร์ฉบับแรกของสยาม พิมพ์โดยโรงพิมพ์กรุงเทพฯ เดลิเมล์ เป็นจุดบรรจบของเป้าหมายทางธุรกิจและวัฒนธรรมการชมภาพยนตร์ในสยามที่ก่อตัวเป็นรูปเป็นร่าง

ภาพยนตร์สยาม เป็นนิตยสารรายสัปดาห์ ออกฉบับปฐมฤกษ์เมื่อเดือนเมษายน 2465 วางจำหน่ายทุกวันเสาร์ เจ้าของคือ นายเชียวของฮวัน สิบุญเรือง แห่งสยามภาพยนตร์บริษัท ช่วงแรกมีนายหอม นิรัตน์ ณ อยุธยา เป็นบรรณาธิการ จากนั้นนายต่วน ยาวะประภาษ รับตำแหน่งต่อ รูปลักษณ์และเนื้อหาอาศัยนิตยสารภาพยนตร์ต่างประเทศเป็นต้นแบบ นอกจากแถลงอย่างชัดเจนว่าเป็นการจัดทำนิตยสารในลักษณะเดียวกับ “แบบต่างประเทศ” การสนทนาถามตอบกับผู้อ่านในบางฉบับ ผู้จัดทำก็ได้กล่าวถึงนิตยสาร **Moving Picture World** และ **Picture Show** ซึ่งคงเป็นต้นทางหนึ่งที่ได้มาเนื้อหาเกี่ยวกับภาพมาแปลและผลิตซ้ำในเล่มของตน [31-32] ทั้งสองเป็นสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับภาพยนตร์ยุคแรก ๆ ที่กำเนิดและแพร่กระจายไปพร้อมกับความนิยมในภาพยนตร์ซึ่งยกระดับการผลิตสู่อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ (การอภิปรายบริบทและบทบาทของนิตยสารทั้งสอง ดูใน [33-34])

คงด้วยเหตุผลในด้านต้นทุนการผลิตและราคาจำหน่ายของ **ภาพยนตร์สยาม** ที่ค่อนข้างสูง ทำให้ในเดือนตุลาคม 2467 สยามภาพยนตร์บริษัทได้ออกนิตยสารภาพยนตร์หัวใหม่ชื่อว่า **ข่าวภาพยนตร์** มีนายศิลป์ สิบุญเรืองเป็นบรรณาธิการ มีลักษณะแบบหนังสือพิมพ์รายวัน โดยผู้ผลิตเองก็ตั้งใจเรียกว่า “หนังสือพิมพ์” ที่ให้ข่าวสารเกี่ยวกับภาพยนตร์ ออกสัปดาห์ละสองฉบับ ผลิตเพื่อแจกฟรีแก่ลูกค้าที่ซื้อตั๋วเข้าชมภาพยนตร์ที่โรงในเครือของบริษัท ผู้ที่ต้องการซื้อ บริษัทจะคิดค่าส่งไปให้ถึงบ้าน ด้วยทิศทางการผลิตดังกล่าวนี้ เนื้อหาของ **ข่าวภาพยนตร์** เน้นส่งข่าวสารของสยามภาพยนตร์บริษัทถึงผู้อ่านและลูกค้าผู้ชมภาพยนตร์ชัดเจนมากขึ้น เน้นโฆษณาภาพยนตร์ที่กำลังเข้าฉายหรือมีโปรแกรมเข้าฉายเป็นหลัก ยังคงมีเนื้อเรื่องภาพยนตร์ที่กำลังเข้าฉายให้อ่านติดตาม ข่าวสารความเคลื่อนไหวของวงการภาพยนตร์โลกลดน้อยลงกว่าเดิม ขณะที่คอลัมน์ประจำอย่างตอบคำถามจากผู้อ่านก็สั้นลง

นอกจากแสดงให้เห็นความคึกคักของธุรกิจภาพยนตร์ **ภาพยนตร์สยาม** ในฐานะสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับภาพยนตร์ฉบับแรกในโลกการพิมพ์ของสยามยังบอกถึงความสนใจของสาธารณชนต่อความบันเทิงแขนงนี้ **ภาพยนตร์สยาม** มีจำนวนการผลิตราว 3,000 เล่มต่อฉบับ เป็นที่สนใจในหมู่ผู้อ่านอย่างกว้างขวาง ไม่เพียงในกรุงเทพฯ แต่รวมถึงต่างจังหวัด และไม่เพียงชนชั้นกลางที่เหมือนจะเป็นแฟนภาพยนตร์กลุ่มหลัก กระทั่งเจ้านายชั้นผู้ใหญ่อย่างสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพก็มีหลักฐานว่าตามอ่าน **ภาพยนตร์สยาม** อย่างใกล้ชิด [35] นิตยสารภาพยนตร์ฉบับนี้มีจำนวนหน้าตีพิมพ์ไม่สม่ำเสมอ แต่ละฉบับจะมีคอลัมน์ประจำอยู่จำนวนหนึ่ง ประกอบด้วยการรายงานความเคลื่อนไหวของวงการภาพยนตร์สากล โดยเฉพาะฮอลลีวูด บทความเกี่ยวกับดารายอดนิยม เกมชิงรางวัล ตอบจดหมายจากผู้อ่าน ข่าขุ่น และเรื่องอ่านประกอบภาพยนตร์ที่กำลัง

ฉายหรือจะเข้าฉาย โดยเรื่องประกอบภาพยนตร์ถือสัดส่วนหน้ากระดาษมากที่สุด รองลงมาคือคอลัมน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับดารายอดนิยม ส่วนเนื้อหาที่ไม่ได้เป็นคอลัมน์ประจำก็จะมีหลากหลายตามการคัดสรรของผู้จัดทำ มีทั้งบทความแปลหรือเรียบเรียงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างภาพยนตร์ บทสัมภาษณ์ดารา รวมถึงข้อเขียนจากนักเขียนรับเชิญ นักเขียนสมัครเล่น และกระทั่งข้อเขียนกับบทกลอนจากผู้อ่าน

นิตยสารภาพยนตร์ยุคแรกเริ่มของสยามยังถือกำเนิดขึ้นในฐานะพื้นที่ที่ชักนำให้ผู้ชื่นชอบในภาพยนตร์และดาราได้ติดตาม ติดตาม และมีปฏิสัมพันธ์กัน ปรากฏเป็นชุมชนแฟนภาพยนตร์ยุคแรกเริ่มของสยาม **ภาพยนตร์สยาม** มีหลายคอลัมน์ที่ดึงดูดผู้อ่านและแฟนภาพยนตร์ให้เข้ามาผูกพันกับนิตยสาร หนึ่งในคอลัมน์ที่แสดงให้เห็นความคึกคักนี้คือคอลัมน์ทายปัญหาซึ่งรางวัลที่ใช้ชื่อว่า “การแข่งขันความจำ” ที่ท้าทายผู้อ่านแข่งขันว่าใครจะจำรายชื่อภาพยนตร์ที่เคยเข้ามาฉายในเมืองไทยโดยมีดาราดังตามใจทัยร่วมแสดงได้มากที่สุด พบว่าผู้อ่านได้ส่งคำตอบไปอย่างคับคั่ง

การตอบรับของแฟนภาพยนตร์และผู้อ่านเห็นได้ชัดขึ้นจากคอลัมน์ตอบจดหมายจากทางบ้านเป็นหนึ่งในสี่ส่วนสำคัญของ **ภาพยนตร์สยาม** คอลัมน์ถาม-ตอบอันโด่งดังนี้ช่วงแรกได้รับผิดชอบโดย “คุณฉิม” ก่อนเปลี่ยนเป็น “พ่อตุ้ย” ซึ่งเป็นนามแฝงของบรรณาธิการของ **ภาพยนตร์สยาม** คือ หอม นิลรัตน์ ณ อุรุยา และถ้วน ยวาระประภาษ ตามลำดับ เพียงนิตยสารเริ่มผลิตไม่กี่ฉบับ จดหมายจากทางบ้านก็ส่งเข้ามาเฉลี่ยแล้วสัปดาห์ละกว่า 60 ฉบับ [32] เนื้อความจดหมายมีตั้งแต่สงสัยใคร่รู้ต่อภาพยนตร์ แสดงความชื่นชมและถกเถียงถึงดาราที่ชื่นชอบ เสนอแนะการปรับปรุงโรงภาพยนตร์ แสดงความเห็นต่อเนื้อหาและคอลัมน์ของนิตยสาร ยั่วล้อกับผู้ตอบจดหมายและพูดคุยกุสัพเพเหระ ซึ่งจะได้รับการตอบผ่านหน้านิตยสารด้วยท่าที่แพรวพราวแสดงให้เห็นทั้งภูมิรู้ต่อภาพยนตร์ อารมณ์ขัน และลูกเล่นทางภาษา ชุมชนแฟนภาพยนตร์จึงก่อตัวขึ้นในสยามช่วงทศวรรษ 2460 ด้วยความเป็นกันเองโดยมี **ภาพยนตร์สยาม** เป็นศูนย์กลางสำคัญ

ภาพยนตร์สยาม ยังบอกเราว่าสตรีเพศเป็นนักชมภาพยนตร์กลุ่มสำคัญ ปรากฏการณ์ที่สตรีเริ่มแสดงบทบาทในพื้นที่สาธารณะและโลกทางปัญญาของสยาม (การอภิปรายเช่นใน [36]) เห็นโดดเด่นเช่นกันในหน้านิตยสารภาพยนตร์ พวกเขาติดตามชมภาพยนตร์อย่างจริงจัง จากนั้นก็ส่งจดหมายหรือผลงานประพันธ์เข้าไปตีพิมพ์ในนิตยสาร คอลัมน์ตอบจดหมายจากทางบ้านใน **ภาพยนตร์สยาม** จะไม่ได้ลงเนื้อความของจดหมาย แต่จากคำตอบของ “คุณฉิม” และ “พ่อตุ้ย” ทำให้เห็นว่ากลุ่มผู้หญิงสนใจใคร่รู้ต่อภาพยนตร์และเรื่องราวของดาราเป็นอย่างมาก กล้าแสดงความเห็น เผยความรู้สึกและความปรารถนา และแพรวพราวในการปฏิสัมพันธ์กับผู้ชาย หลายคนมีความสามารถทางการประพันธ์ ผลงานเขียน แปล และเรียบเรียงปรากฏตีพิมพ์ในนิตยสารอย่างสม่ำเสมอ บางคนเริ่มด้วยการเขียนจดหมายถามข้อมูลเกี่ยวกับดาราและวงการภาพยนตร์ ก่อนขยับไปสู่การมีผลงานตีพิมพ์ กระทั่งกลายเป็นนักเขียนประจำและถูกนับเป็นส่วนหนึ่งของ “คณะภาพยนตร์สยาม” นามแฝงนักเขียนสตรีใน **ภาพยนตร์สยาม** เช่น “นางสาวทรรษา” “ร. พรรณเสวิน” “ศรีอุทัย” “แม่เปาลิน” “ไวโอเล็ต” “มารศรี” “นางสาวมณีนพรัตน์” “นารีโสด” “นางสาวกาญจนา” และ “นางสาวสวิโรส” [37] ผลงานของพวกเขาแสดงออกถึงความรู้ในภาพยนตร์ ทักษะภาษาอังกฤษ และความสามารถทางการประพันธ์ และในการเขียน “แนวระ” กันระหว่างนักเขียนชายและนักเขียนหญิง พวกเขาทั้งแพรวพราวและไม่ลดราวาศอก

แฟนภาพยนตร์กลายเป็นชุมชนที่มีพลวัตสูงในพื้นที่สาธารณะของสยามเมื่อ **ภาพยนตร์สยาม** เริ่มตีพิมพ์ความเห็นจากผู้อ่านใน “ภาพยนตร์สยามปาเลเมนต์” ซึ่งเริ่มเปิดคอลัมน์ในฉบับปีที่ 1 เล่ม 17 วันที่ 24 กรกฎาคม 2465 คอลัมน์นี้คงมีที่มาจากที่จดหมายจากผู้อ่านจำนวนมากไม่ยอมมีเนื้อหาไปกว่าการพูดคุย

สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับภาพยนตร์ คอลัมน์ “คำถาม-คำตอบ” เดิมจึงสงวนไว้สำหรับตอบคำถามที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์โดยเฉพาะ ส่วน “ภาพยนตร์สยามปาเลเมนต์” ซึ่งทางนิตยสารให้ความหมายว่าเป็น “ที่ประชุมหารือของมหาชนที่ดูภาพยนตร์” เป็นพื้นที่สำหรับผู้อ่านจะได้ “ออกความเห็นและแนะนำสยามภาพยนตร์บริษัทในเรื่องการฉายหนัง การจัดระเบียบที่นั่ง การหาเรื่องหนังเข้ามาฉาย ฤกษ์ผู้แสดงภาพยนตร์คนใดที่ท่านพอใจให้บริษัทจัดหามาให้ท่านดู กับการอื่น ๆ อีกที่ท่านเห็นควรให้เปลี่ยนแปลง สยามภาพยนตร์บริษัทจะได้ปฏิบัติตามทันที แลออกความเห็นแนะนำตักเตือนผู้ดูหนังด้วยกันตามสมควร เช่น ไม่ควรสวมหมวกนั่งดู ฤกษ์ไม่ควรสูบบุหรี่ซึ่งในหมู่ที่นั่งนั้นมีสภาพสตรีนั่งปนอยู่ด้วย” [38]

ความเห็นจากแฟน ๆ ใน “ภาพยนตร์สยามปาเลเมนต์” ฉายให้เห็นทั้งโลกการชมภาพยนตร์ในสยามและความรู้สึกของปัจเจกต่อวัฒนธรรมเมืองกรุงเทพฯ มิตั้งแต่ความเห็นต่อโรงภาพยนตร์ การจัดฉายและคัดเลือกภาพยนตร์ การเรียกร้องให้ขยายโรงภาพยนตร์ไปยังท้องที่ตน รวมถึงเสนอให้ปรับปรุงนิตยสารและบ่นถึงพฤติกรรมของผู้ชมร่วมโรงภาพยนตร์ ฯลฯ ชุมชนแฟนในคอลัมน์นี้อภิปรายหลายประเด็นอย่างกระตือรือร้น จากประเด็นการตีพิมพ์เรื่องจากภาพยนตร์ซีเรียลและภาพยนตร์พีเจอร์ในนิตยสาร สู่อีกหลายกรณีทั้งเพียงหยิบยกมากล่าวถึงและที่อภิปรายต่อเนื่อง แต่หลายประเด็นที่นานวันยิ่งแหลมคมในสังคมสยามใหม่ ทั้งเรื่องความทันสมัยคิวิไลซ์ของชาติ ความก้าวหน้าของสังคม เศรษฐกิจ โอกาสและสถานะทางสังคม [36] ชุมชนแฟนภาพยนตร์จึงถือกำเนิดขึ้นจากจุดเชื่อมต่อระหว่างโลกสากลที่มีภาพยนตร์เป็นตัวแทนกับเงื่อนไขเฉพาะภายในสังคมสยามเอง

ความทันสมัยสากลในโลกภาพยนตร์ของสยาม

ทั้งภาพยนตร์และนิตยสารอย่าง **ภาพยนตร์สยาม** มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมแฟนภาพยนตร์ในสยามสู่โลกกว้างและความทันสมัยสากลที่กำลังดำเนินไปอย่างเต็มไปดด้วยสีสัน ดังที่กล่าวแล้วในตอนต้น ข่าวสารจากผู้สื่อข่าวต่างประเทศที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบเป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์ความเป็นสากลข้ามพรมแดนที่ไหลบ่าไปทั่วโลก สยามเป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์นี้ตั้งแต่ก่อนการมาถึงของภาพยนตร์ในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 25 ซึ่งสังคมกรุงเทพฯ เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายใต้การไหลทะลักเข้ามาของผู้คน สินค้า และความทันสมัยจากโลกภายนอก พร้อมกับที่หนังสือพิมพ์ที่ดำเนินการโดยเอกชนขยายจำนวนขึ้น ข่าวสารจากโลกภายนอกก็ถูกรายงานผ่านหน้าหนังสือพิมพ์อย่างต่อเนื่องและเพิ่มขึ้น

จีนโนสยามวารศัพท์ หนึ่งในหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทยชาติ ข่าวสารจากต่างประเทศที่รายงานผ่านซีคซัน “ข่าวโทรเลข” โดยมีที่มาจาก “รอยเตอร์” และอื่น ๆ จะถูกรายงานอย่างสม่ำเสมอ เช่นฉบับหนึ่งของเดือนมกราคม 2453 ข่าวต่างประเทศมีทั้งข่าวเกี่ยวกับกองทัพสหรัฐอเมริกา อุบัติเหตุเรือดำน้ำที่เยอรมนี การก่อจลาจลในฝรั่งเศส ศาลญี่ปุ่นตัดสินประหารชีวิตกลุ่มอนาคิสต์ ดาไลลามะแห่งทิเบตมีแผนเดินทางไปกัลกัตตา การจลาจลที่เมืองมอริเชียส กองทัพเรือจีนทำสัญญาต่อเรือกับบริษัทต่อเรือแห่งนิวยอร์ก ปัญหาเหนือคลองปานามา กลุ่มโจรมัวร์ปล้นสำนักงานไปรษณีย์ของชาวเยอรมัน ประเด็นปัญหาฝรั่งเศสต่อกรณีเงินและอินโดจีน การประท้วงในโปรตุเกส ความเคลื่อนไหวทางการทูตของโปรตุเกสกับเยอรมนี การกระทบกระทั่งกันระหว่างกองทหารรัสเซียกับจีน [39] ข่าวสารจำนวนมากทำให้เห็นภาพเบื้องต้นของความกระตือรือร้นในการรับรู้ความเป็นไปของโลกสมัยใหม่ในหมู่คนสยามจำนวนไม่น้อย

ภาพยนตร์เป็นสื่อที่ยังมีประสิทธิภาพในการเปิดประตูให้ผู้ชมชาวสยามเห็นโลกภายนอก ภาพยนตร์ยุคแรกผูกพันอยู่กับความเป็นนานาชาติโดยพื้นฐาน และสิ่งนี้ก็ปรากฏในโลกภาพยนตร์ของสยามในหลายประการ ภาพยนตร์ข่าวและภาพยนตร์บันทึกภาพเหตุการณ์จริงเป็นส่วนหนึ่งประจำโปรแกรมฉายแทบทุกคำคืนนับจาก

ทศวรรษ 2450 กระทั่งเข้าสู่ทศวรรษถัดมาซึ่งภาพยนตร์ข่าวถูกผลิตอย่างเป็นลำเป็นสันและเป็นระบบ โดยเฉพาะภายใต้การสร้างของบริษัทปาเตะ “ข่าวปาเตะ” ปรากฏกลายเป็นประจำในโรงภาพยนตร์ชั้นนำของสยามภาพยนตร์บริษัทที่กรุงเทพฯ ฟิล์มภาพยนตร์ความยาวราว 7-10 นาทีซึ่งโดยทั่วไปแล้วประกอบด้วยเรื่องราวระหว่าง 6-12 เรื่อง “ตั้งแต่งานเฉลิมฉลอง พิธีแต่งงานของคนในราชวงศ์ หายนะจากภัยธรรมชาติ แพชั่นโชว์ที่ปารีส ไปจนถึงการแข่งขันม้ารายการล่าสุดที่เบลมอนต์ปาร์ค” [40-41] นำโลกกว้างมาให้ผู้ชมภาพยนตร์ชาวสยามได้เห็นบ่อยครั้งที่ผู้ชมภาพยนตร์มักถูกกระตุ้นให้ตระหนักว่า ภาพยนตร์ที่กำลังดูนั้นเป็นประดิษฐกรรมสากลที่เผยแพร่ในหลายสถานที่ในโลก โดยเฉพาะบรรดาเมืองใหญ่ที่ทันสมัยล้ำหน้าของโลก ตัวอย่างเช่นในคราที่ภาพยนตร์เงียบเรื่องยาวขนาด 10 ม้วนฟิล์มเรื่อง *The Covered Wagon* (James Cruze, USA, 1923) ฉายที่กรุงเทพฯ ในเดือนสิงหาคม 2468 ได้ถูกโฆษณาผ่านหน้าหนังสือพิมพ์ในสยามว่านี่จะเป็นภาพยนตร์ที่ยอดเยี่ยมยิ่งใหญ่ที่สุดเท่าที่ผู้ชมได้เคยชมมา เป็นที่รู้จักกันทั้งโลก ถูกจัดฉายในโรงภาพยนตร์ที่ผู้ชมแน่นเต็ม ต่อเนื่องกันหลายต่อหลายสัปดาห์ [42]

โลกกว้างและวัฒนธรรมสากลก็อัดแน่นอยู่ในนิตยสารภาพยนตร์ ภาพและเนื้อหาในนิตยสารทั้งเผยแพร่และเร่ร่อนจินตนาการต่อสิ่งเหล่านั้นให้ชัดขึ้นในหมู่อ่านจำนวนมากยิ่งกว่ายุคสมัยใด ใน *ภาพยนตร์สยาม* คอลัมน์ที่มีอยู่ในหน้าแรก ๆ ของเล่ม คือ “โลกภาพยนตร์” เนื้อหาของคอลัมน์จะรายงานความเคลื่อนไหววงการภาพยนตร์โลก โดยเฉพาะฮอลลีวูด เป็นข้อมูลสั้น ๆ รวบรวมโดยนักเขียนประจำนิตยสารและรวมถึงผู้อ่านจากทางบ้านที่เขียนส่งเข้าไป ข้อมูลที่รายงานในคอลัมน์นี้ก็คงจะเป็นการรวบรวมแปลจากนิตยสารภาพยนตร์ต่างประเทศที่มีการสั่งซื้อเข้ามา หรือไม่ก็เป็นข้อมูลจากบริษัทเอเยนต์จำหน่ายภาพยนตร์ที่อยู่ในกรุงเทพฯ กระทั่งภาพวาดหัวคอลัมน์ยังแสดงถึงการวางสยามลงบนโลกกว้างใหญ่ที่มีบรรยากาศของความทันสมัยแบบสากล

“โลกภาพยนตร์” มักรายงานเรื่องราวของดาราและวงการพร้อม ๆ กับการกล่าวถึงเมืองใหญ่หรือประเทศศิวิไลซ์เคียงคู่กันไป เช่นในเล่มปีที่ 1 ฉบับที่ 21 (21 สิงหาคม 2465) จะรายงานความเคลื่อนไหวของวงการโดยการโยงไปถึงเมืองใหญ่ต่าง ๆ เช่นกล่าวถึงรูโดลฟ วาเลนติโน (Rudolph Valentino) ที่เดินทางจากอิตาลีมาเป็นนักแสดงในอเมริกา แม็กซ์ ลินเดอร์ (Max Linder) พักจากงานแสดงเดินทางจากนิวยอร์กไปเยี่ยมบ้านเกิดที่ฝรั่งเศส เพอร์ซี มาร์มอนด์ (Percy Marmont) นักแสดงชาวอังกฤษ และเมเบล นอร์แมนด์ (Mabel Normand) นักแสดงสาวชาวอเมริกัน ก็เดินทางไปพำนักพักผ่อนที่อังกฤษ โดยนอร์แมนด์จะไปเที่ยวต่อที่ปารีส เบอร์ลิน และมอนติคาโล เฮาส์ ปีเตอร์ (House Peters) ถูกกล่าวถึงว่าเป็นชาวอังกฤษซึ่งเติบโตที่ออสเตรเลียก่อนจะมาอเมริกาและกำลังจะมีผลงานภาพยนตร์เรื่องใหม่ และแมรี พิคฟอร์ด (Mary Pickford) ก็กำลังถ่ายภาพยนตร์เรื่องใหม่ที่ทะเลสาบแซสควอทซในแคลิฟอร์เนีย [43] การรายงานความเคลื่อนไหวนี้ย้ำและแสดงให้เห็นว่าภาพยนตร์เชื่อมโยงอยู่กับโลกอันกว้างใหญ่ ไม่ใช่เพียงความบันเทิงที่จำกัดขอบเขตอยู่ในโรงภาพยนตร์เท่านั้น

ในการทำงานเดียวกัน เมื่อ *ภาพยนตร์สยาม* ก้าวขึ้นสู่ปีที่สอง ทางผู้จัดทำได้เปิดคอลัมน์ใหม่ “ท่านทราบไหม?” เป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับวงการภาพยนตร์ตามเมืองใหญ่ของโลก ตอนเปิดตัวคอลัมน์เป็นครั้งแรก [44] ได้ให้ข้อมูลแก่ผู้อ่านถึงจำนวนบริษัทและปริมาณการสร้างภาพยนตร์ปีที่ผ่านมาในอเมริกา จำนวนโรงฉายภาพยนตร์ในประเทศต่าง ๆ จำนวนคนดูภาพยนตร์กับจำนวนนักแสดง ผู้กำกับการแสดง และนักเขียนบทภาพยนตร์ในอเมริกา เป็นต้น นอกจากนี้ ก่อนเปิดตัวคอลัมน์ดังกล่าวก็เพิ่งเปิดคอลัมน์

“เชิฐยเทียวยรอบโลก” รวบรวมเกิร์ตความรู้ทั่วยไปของสิ่งประหลาดน่าสนใจตามทีต่าง ๆ มาบอกเล่า เกิร์ตความรู้ในคอลัมน์นี้เช่น ความเร็วในการบินของนกพิราบส่งข่าวของอเมริกา ดอกไม้ทีใหญ่ทีสุดในโลกบนเกาะสุมาตรา แมงมุมประหลาดทีเกาะนิวกินี ตึกทำเนียบขาวทีอเมริกา [45] อาจไม่ได้มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ แต่การให้พื้นที่กับเรื่องราวเช่นนี้ใน **ภาพยนตร์สยาม** ก็พอจะชี้ให้เห็นถึงความหมายของภาพยนตร์ในสยาม ณ ช่วงปีนั้น ประดิษฐกรรมนี้เป็นทีเข้าใจและถูกนำเสนอสู่อ่านนิตยสารและแผนภาพยนตร์ในฐานะผลผลิตของโลกสมัยใหม่ทีกว้างใหญ่ ทันสมัย และน่าทึ่ง

สิ่งทีติดตามมาพร้อมกับการรับรู้ถึงโลกภายนอกและความทันสมัยคือการจินตนาการถึงตำแหน่งแห่งทีของตนในโลกใบนี้ นับเป็นการตื่นทางความคิดเช่นเดียวกับทีผลักดันให้เกิดการตั้งคำถามเรื่องความเจริญของประเทศและความก้าวหน้าของชาติทีเริ่มทีวความคิดคักในแวดวงหนังสือพิมพ์การเมืองในช่วงเวลาไล่เลี่ยกัน [29] การเห็นภาพเทคโนโลยีทีล้ำสมัยทำให้เกิดแรงปรารถนาต่อความก้าวหน้า เห็นภาพเมืองใหญ่ทันสมัยนำไปสู่การสังเกตเปรียบเทียบกับเมืองทีตนอาศัย รวมไปถึงการตั้งคำถามและเปรียบเทียบภาพยนตร์ของชาติตนกับภาพยนตร์ของชาติอื่นในเวลาต่อมา นี้อาจเป็นการเริ่มต้นก่อตัวของปรากฏการณ์ทีภาพยนตร์ยุคแรกเริ่มทีมีธรรมชาติเป็นสากลได้เปลี่ยนไปสู่การเป็นประดิษฐกรรมของ “ชาติ” ในกรณีของสยาม (ตัวอย่างและการอภิปรายในประเด็นนี้ดูใน [46]) ปฏิกริยาของชาวสยามต่อภาพยนตร์ในช่วงกลางทศวรรษ 2460 บอกเราว่านี่เป็นช่วงรอยต่อระหว่างธรรมชาติสากลกับสำนึกแห่งความเป็นชาติทีจะค่อย ๆ เข้ามาครอบงำเหนือประดิษฐกรรมทางวัฒนธรรมนี้ กรณีทีแสดงให้เห็นสิ่งนี้ได้ทีสุดกรณีหนึ่งคือการกล่าวถึง **นางสาวสุวรรณ** จากช่วงเวลาร่วมสมัยนั้น

นางสาวสุวรรณ เป็นภาพยนตร์ทีมีสถานะค่อนข้างคลุมเครือในประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ไทย เคยถูกกล่าวถึงในฐานะภาพยนตร์เล่าเรื่องทีสร้างออกฉายสู่สาธารณชนทั่วยไปเป็นเรื่องแรกของไทย แต่ต่อมาเกิดข้อเสนอนว่าไม่ควรให้ดำรงฐานะนั้น เพราะแม้จะถ่ายทำในสยามและนักแสดงเป็นคนไทย แต่สร้างโดยเฮนรี แม็คเร (Henry Macrae) กับทีมงานหลักจากฮอลลีวูด **นางสาวสุวรรณ** จึงไม่ได้เป็นผลงานภาพยนตร์ไทยแท้ อย่างไรก็ตาม สำหรับคนร่วมสมัยดูเหมือนว่าการตอบรับภาพยนตร์เรื่องนี้จะไม่ได้ให้ความสำคัญกับเกณฑ์พิจารณาอย่างในสมัยหลัง

นางสาวสุวรรณ เป็นภาพยนตร์เล่าเรื่องความยาวแปดม้วนฟิล์ม ถ่ายทำในปี 2466 ถูกฉายครั้งแรกในโรงภาพยนตร์สามโรงของสยามภาพยนตร์บริษัทในวันเสาร์ที 22 มิถุนายน [47] นิตยสาร **ภาพยนตร์สยาม** นำเสนอเรื่องราวข่าวสารเกี่ยวกับ **นางสาวสุวรรณ** อย่างตั้งอกตั้งใจ นิตยสารฉบับวันที่ 29 มิถุนายน 2466 นำภาพเสีี่ยม นาวิเสีียร ขึ้นปก พร้อมบทสัมภาษณ์ อีกสองฉบับถัดมา (13 กรกฎาคม 2466) ขึ้นภาพปกและมีบทสัมภาษณ์ขุนรามภรตศาสตร์ (ยม มงคลนนฎ) นายโรงเอกของเรื่อง จากนั้นอีกสองฉบับ (27 กรกฎาคม 2466) หลวงภรตกรรมโกศล (มงคล สุนนนฎ) ผู้ร้ายในเรื่อง ก็ขึ้นปกพร้อมด้วยบทสัมภาษณ์ในเล่ม แม้ว่าความจริงจ้งนี้ส่วนหนึ่งก็เนื่องจาก **นางสาวสุวรรณ** เข้าฉายในโรงภาพยนตร์ของสยามภาพยนตร์บริษัทซึ่งเป็นเจ้าของ **ภาพยนตร์สยาม** แต่เราก็สามารถสัมผัสได้ถึงความนึกคิดมากไปกว่านั้นทีกระตุ้นความกระตือรือร้นตอบรับภาพยนตร์เรื่องนี้

ด่วน ยวาะประภาษ บรรณาธิการของ **ภาพยนตร์สยาม** ได้เขียนสรรเสริญ **นางสาวสุวรรณ** อย่างจริงจ้งในหน้าเปิดนิตยสาร โดยเริ่มด้วยอาร์มภทความชื่นข้องซึ่งตนเคยมีประสบการณ์เดินทางไปหลายเมือง โดยเฉพาะในดินแดนตะวันออก แล้วชาวต่างชาติเหล่านั้นแทบไม่รู้จักไทยหรือสยาม จนเมื่อมีการสร้างภาพยนตร์ **นางสาวสุวรรณ** จึงทำให้สถาปัตยกรรม สถานที่สำคัญ และทัศนียภาพของประเทศ รวมถึงความสามารถของ

นักแสดงชาวสยาม ได้เผยแพร่ออกไปสู่สายตาคนภายนอก “นอกจากโลกจะได้เห็นแล้วรู้จักว่าไทยเราคือใคร; ยังจะได้ว่าไทยเราก็คือ *ทอง* อยู่ในประเทศเหมือนประเทศอื่น ๆ ทั่วโลกด้วย. เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงว่าเรื่อง “นางสาวสุวรรณ” นั่นคือ สุวรรณของสยาม!” [48]

ความรู้สึกภาคภูมิใจที่คนไทยได้แสดงภาพยนตร์และปรากฏภาพเมืองสยามบนจอ นักแสดงนำของ **นางสาวสุวรรณ** ก็กล่าวออกมาด้วยเนื้อหาไม่ต่างกัน เสี่ยม นาวีเสถียร ตอบคำถามผู้สัมภาษณ์ว่า “ถึงแม้จะไม่มีรางวัลอะไร อีฉันก็เต็มใจค่ะ... เพราะเหตุว่าภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นภาพยนตร์ที่ได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นการเผยแผ่ให้โลกรู้จักประเทศสยามเรานะซีคะ” [49] ส่วนขุนรามภรตศาสตร์ก็อธิบายความรู้สึกต่อการแสดงภาพยนตร์เป็นครั้งแรกว่า “เมื่อนึกถึงว่าการแสดงภาพยนตร์ครั้งนี้เราไม่ได้รับจ้างเขา แต่เราแสดงเพื่อนำความศรัทธาของประเทศไทยไปให้ชนต่างชาติ เป็นการเผยแผ่เกียรติยศของเราแล้ว ความที่ควรจะนึกกระดากหรือขวยอายก็หายไปหมด เกิดรู้สึกภูมิใจขึ้นมาแทนที่” [50]

ทัศนะเหล่านี้เผยว่าการเป็นหรือไม่เป็น “ภาพยนตร์ไทย” ไม่ได้คงความสำคัญใด ๆ สำหรับพวกเขา ในช่วงเวลานั้น ภาพยนตร์อาจถูกสร้างจาก “ชาติ” แตกต่างกันไป (ข้อเสนอเรื่องอุดมการณ์ “ชาติ” ในภาพยนตร์ยุคแรกเช่นใน [51]) แต่ปรากฏบนจอในฐานะประดิษฐกรรมสมัยใหม่ที่เป็นสากลไร้พรมแดน ผู้สร้างภาพยนตร์อย่างเฮนรี แม็คเร กับทีมงาน อาจเป็นคนชาติอื่น แต่ก็เฉกเช่นนักฉายภาพยนตร์เร่หรือนักร้องนักร้องนักร้องมาก่อนหน้านี้ที่นำความทันสมัยสากลไปทั่วโลก พวกเขาเป็นหนึ่งในบรรดาผู้สร้างภาพยนตร์ที่เดินทางบุกเบิกไปยังดินแดนใหม่ ๆ (ดูตัวอย่างการอภิปรายใน [52]) สร้างสรรค์ความทันสมัยที่ได้เดินทางมาถึงสยาม สิ่งสำคัญสูงสุด ในบรรยากาศความเป็นสากลของโลกภาพยนตร์ของช่วงดังกล่าว จึงคือการเข้าไปมีส่วนร่วมกับความเป็นสากลนั้น คือการปรากฏสัญลักษณ์ของสยามบนจอภาพยนตร์ ที่ผู้คนซึ่งอยู่ที่อื่นบนโลกกว้างใหญ่นี้อาจได้รับชม ปฏิกริยาหรือกระทั่งความปรารถนาต่อทันสมัยสากลในลักษณะดังว่านี้ยังคงดำเนินต่อไปอีกระยะเวลาหนึ่ง รวมกระทั่งถึงตอนที่ชาวสยามเริ่มสร้างภาพยนตร์ด้วยตัวเองทั้งหมดแล้วในทุกกระบวนการ

ดาราสอลีวูด แพนภาพยนตร์ และการปรับเปลี่ยนสู่ความคุ้นเคย

ดาราสอลีวูดเป็นตัวแทนของความทันสมัยสากลที่แพร่กระจายในโลกภาพยนตร์ของสยามช่วงทศวรรษ 2460 โฆษณาภาพยนตร์ตามหน้าหนังสือพิมพ์ในสยามที่ระบุชื่อดาราเพียงประปรายในทศวรรษก่อนหน้า พอเข้าสู่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ชื่อดารามักปรากฏเคียงคู่กับภาพยนตร์ ก่อนกลายเป็นศูนย์กลางความหลงใหลคลั่งไคล้ในกลุ่มผู้ชมชาวสยาม ความนิยมต่อภาพยนตร์เล่าเรื่องทำให้นักแสดงขยับสู่สถานะดาราตั้งแต่ช่วงยุคโรงมหรสพภาพยนตร์ “นิเกอโลเดียน” (nickelodeon) ที่กินระยะเวลาราวกลางทศวรรษ 2440 จนเข้าสู่กลางทศวรรษ 2460 ดาราสอลีวูดทั้งทรงอิทธิพลในวงการภาพยนตร์และเป็นปรากฏการณ์สำคัญของสังคมอเมริกัน [53-54] สื่อสิ่งพิมพ์อย่างนิตยสารภาพยนตร์ช่วยให้แฟนภาพยนตร์ได้รู้จักกับดาราสอลีวูดตะวันตกมากกว่าเคย ได้พัฒนาความรู้สึกใกล้ชิดกับดาราและเข้าไปมีส่วนร่วมกับกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่เป็นสากล ทั้งภาพยนตร์และบรรดาสิ่งซึ่งประกอบกันเป็นวัฒนธรรมภาพยนตร์ในสยามพาผู้คนจำนวนมากสู่ประสบการณ์ใหม่ดังว่านี้

นิตยสารภาพยนตร์ผลิตซ้ำภาพของดารายอดนิยมส่งถึงเหล่าแฟน เป็นส่วนหนึ่งของการระเบิดออกของผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมสำหรับการมองการชมที่ส่งเสริมด้วยเทคโนโลยีการพิมพ์ **ภาพยนตร์สยาม** ทั้งนำภาพดาราสอลีวูดขึ้นปกและพิมพ์แทรกตลอดทั้งเล่ม นับเป็นการผลิตซ้ำภาพดาราสอลีวูดในปริมาณมากครั้งแรก ๆ

ในประวัติศาสตร์วัฒนธรรมทัศน์ของสยาม ภาพเหล่านี้ทั้งเร่งเร้าและเติมเต็มความปรารถนาที่จะได้ใกล้ชิด หน้าตอบจดหมายก็มีผู้อ่านเขียนมาชื่นชมการตีพิมพ์ภาพดาราราชวัณใจของตนหรือขอให้พิมพ์ภาพดาราราชวัณ รวมถึงคำถามใคร่รู้ต่อดาราราชวัณตั้งแต่ประวัติ ชีวิตรัก ผลงาน ความเคลื่อนไหว ช่องทางติดต่อ ฯลฯ **ภาพยนตร์สยาม** ตอบสนองความคลั่งไคล้ด้วยการค้นคว้าข้อมูลของดาราราชวัณนั้นมานำเสนอไม่หยุดหย่อน บ้างรวบรัดในคอลัมน์ถาม-ตอบ ไม่ก็เรียบเรียงหรือแปลเป็นเนื้อหาข่าวตีพิมพ์ในช่วงที่ภาพยนตร์ของเขาและเธอกำลังเข้าฉาย ที่อยู่ของดาราราชวัณ (ส่วนใหญ่เป็นที่อยู่ของบริษัทและสตูดิโอที่สังกัด) สำหรับแฟนภาพยนตร์ชาวสยามจะเขียนจดหมายไปหาที่ถูกนำมาตอบสนองความต้องการไม่ว่างวัน กล่าวได้ว่า บรรดาคอลัมน์และกิจกรรมผ่านหน้านิตยสารทำให้ผู้อ่านได้รู้จักมักคุ้นกับดาราราชวัณมากขึ้นกว่าพบหน้าพบจอ ได้ใกล้ชิดอย่างน้อยในความรู้สึก จินตนาการ และแรงบันดาลใจ

หนึ่งในวิถีแฟนภาพยนตร์ที่มีสีสันในช่วงแรกเริ่มภาพยนตร์ในสยามคือการเปลี่ยนความเป็นต่างชาติที่เห็นห่างให้เป็นที่คุ้นเคย ซึ่งเกิดขึ้นในบริบทของการปรับเปลี่ยนพื้นที่สาธารณะในสยามช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 25 สอดคล้องกับข้อเสนอของมิเรียม ฮันเซน ที่ว่า ภาพยนตร์อเมริกันยุคคลาสสิกได้ทำให้ “ความเป็นพื้นถิ่นแบบสากลชนิดแรก” (the first global vernacular) กำเนิดขึ้น [55] การปรับความเป็นสากลเข้าสู่เงื่อนไขใหม่ก็เช่น การเล่นดนตรีประกอบการจัดฉายภาพยนตร์เงียบ ช่วงทศวรรษ 2460 โรงภาพยนตร์หลายโรงใช้วงเครื่องสายปี่พาทย์เล่นประกอบ สิ่งที่ผู้ชมจำนวนไม่น้อยชื่นชอบชมภาพยนตร์นั้นคือ “ถึงเวลาต๋อยก็ต้องเซ็ดเวลาตกระกำลำบากก็ต้องโอด” [56] หรือการตั้งฉายาดาราราชวัณให้คุ้นเคยในบริบทวัฒนธรรมไทย อย่างฉายา “จรรยาหน้าหนู” สำหรับชาร์ลี แชปลิน [22] เช่นเดียวกับการตั้งชื่อไทยให้กับภาพยนตร์ต่างประเทศ ที่บ่อยครั้งจะปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย วิธีเช่นนี้เกิดขึ้นกับการปรับแปลงวรรณกรรมและผลิตผลทางวัฒนธรรมอื่นในช่วงเวลานั้นด้วย เสมือนเป็นวิธีหนึ่งของการเผชิญหน้าและสนุกกับการปฏิสัมพันธ์กับโลกกว้าง กระบวนการนี้เข้มข้นและมีนัยสำคัญในนิตยสารภาพยนตร์ด้วยเช่นกัน

นิตยสารภาพยนตร์ช่วงทศวรรษ 2460 อย่าง **ภาพยนตร์สยาม** นำเสนอภาพสองด้านของดาราราชวัณเคียงคู่กัน ด้านหนึ่ง ยังคงนำเสนอภาพอันเปล่งปลั่งที่ขยายต่อมาจากจอภาพยนตร์ ผลิตซ้ำภาพรูปร่างหน้าตา รุ่มรวยเสน่ห์ ให้ข้อมูลส่วนตัวและความเคลื่อนไหว อีกด้าน จะตีพิมพ์ข้อเขียนหรือบทแปลเรื่องราวชีวิตธรรมดาสามัญของดาราราชวัณอย่างสม่าเสมอให้ผู้อ่านรับรู้ถึงชีวิตนอกจอ เน้นย้ำแง่มุมง่าย ๆ เช่นคนสามัญ เช่น **ภาพยนตร์สยาม** ฉบับปลายเดือนกรกฎาคม 2465 แปลข้อเขียนของเด็กกมล โกโสดสกี ภรรยาของแฟรงค์ เมโย ดาราฮอลลีวูดที่เริ่มเป็นที่รู้จักในสยาม ในข้อเขียนนี้ ผู้อ่านจะสัมผัสถึงชีวิตเรียบง่ายของเมโย ว่าเขานั้นตื่นนอนแล้วชอบดื่มกาแฟกับนม เห็นรอยจากงานก็อยากจะทำผ่อน บางครั้งก็อยากจะทำ “ละครโมโหริตลก” แทนดู “ละครโรงใหญ่” ชอบสวมชุดกีฬาอยู่จนค่ำไม่ยอมเปลี่ยนเหมือนชายหนุ่มทั่วไป ชอบทานจุบจิบจนมักปวดท้อง และแม้ว่าจะเป็นดาราราชวัณชื่อก้องโลก แต่ “บางเวลาเขาก็มีความเสียใจแลที่อถอยบ้างเหมือนกัน หลายวันมาแล้วดิฉันเห็นได้ชัดว่าแฟรงค์มีน้ำตาหล่อหน่วยกลับมาจากโรงถ่ายภาพยนตร์ เพราะว่าวันนั้นงานของเขามีได้ดำเนินไปสมความปรารถนา แลอีกคราวหนึ่ง เห็นเขาเดิรผิวปากเรื่อยเจื้อยเข้ามาในบ้าน ก็เข้าใจได้ว่าวันนั้นการงานทุก ๆ อย่างได้ดำเนินไปโดยเรียบร้อยดี” [57]

การปรับสู่ความคุ้นเคยอีกประการคือ การถ่ายทอดความปรารถนาต่อดาราราชวัณและความเป็นสากลด้วย “ฉันทลักษณ์” ไทย สิ่งนี้ทำให้นิตยสารภาพยนตร์ในสยามพาดนออกห่างจากนิตยสารต่างประเทศที่เป็นต้นแบบอย่างมหาศาล และอยู่บนบริบทความเปลี่ยนแปลงใหญ่ของสยาม กล่าวคือ เทคโนโลยีการพิมพ์และ

ปริมาณสื่อสิ่งพิมพ์ที่เพิ่มต่อเนื่องนับจากทศวรรษ 2450 ไม่เพียงเปิดปริมณฑลใหม่ให้แก่พื้นที่สาธารณะ แต่ยังมีส่วนทำให้เกิดการ “ฟื้นฟูศิลปะวิทยา” ในพื้นที่สาธารณะด้วย ที่เห็นได้ชัดคือการที่ผู้มีความรู้ อ่านออกเขียนได้ มักหาพื้นที่แสดงฝีมือทางวรรณกรรมของตน โดยเฉพาะผ่านนิตยสาร หนังสือพิมพ์ และหนังสือเล่มที่เพิ่มจำนวนขึ้น กลอนในรูปแบบฉันทลักษณ์จะปรากฏอยู่ในสื่อสิ่งพิมพ์จำนวนมาก จากผู้แต่งทั้งหญิงชาย ทั้งชนชั้นสูง ข้าราชการ และสามัญชนผู้มีความรู้ซึ่งขยายตัวจากการเติบโตทางเศรษฐกิจและระบบการศึกษาสมัยใหม่ ความสามารถในการประพันธ์โคลงกลอนฉันทลักษณ์ซึ่งเคยอยู่ในหมู่ชนชั้นสูง กลายเป็นความสามารถของคนทั่วไปด้วยอิทธิพลของการศึกษาสมัยใหม่และเทคโนโลยีการพิมพ์ และภายใต้ความทันสมัยสากลที่แพร่กระจาย สิ่งนี้ก็เข้ามาบรรจบโดยอย่างไม่ย้อนแย้ง

ภาพยนตร์และดาราฮอลลีวูดที่ดูห่างเหินจึงลงรอยราบรื่นกับวัฒนธรรมสยาม กลเม็ดทางวรรณศิลป์ ถูกนำมาใช้ในการพรรณนาถึงโลกภาพยนตร์สากล ใน **ภาพยนตร์สยาม** จะเห็นทั้งการสรรเสริญภาพยนตร์ ด้วยบทกลอน การตอบโต้เกี่ยวกับพาทของนักเขียนและแฟนภาพยนตร์ด้วยโคลงฉันท จาริต “ชมโฉม” ในวรรณกรรมเก่าถูกใช้พรรณนาความงามและเสน่ห์ของดาราฮอลลีวูด **ภาพยนตร์สยาม** ฉบับเดือนกันยายน ปี 2466 ตีพิมพ์ภาพ โลอิส วิลสัน ขึ้นปกพร้อมโคลงสี่สุภาพชมโฉม เปรียบความงามของเธอตั้งจันทราซึ่งนางฟ้า นางสวรรค์ไม่อาจทัดเทียม ดังว่า

แม่อัศจรรย์จากพื้น	ภูมิสวรรค์ มาฤ
หน้าก็ไปปานจันทร์	แจ่มหล้า
เหมือนลออิส วิลสัน	สาวสนิท นีนอ
นภาสง่าสว่างจ้า	หากเจ้าเนาว์นภา ฯ [58]

นักประพันธ์ของคณะภาพยนตร์สยาม รวมทั้งแฟนภาพยนตร์และแฟนนิตยสารที่ส่งผลงานของตัวเองไปตีพิมพ์ยังใช้โคลงกลอนรำพันถึงดาราที่ตนหลงใหล นักประพันธ์ทั้งมีอาชีพและสมัครเล่น ทั้งชายและหญิงเผยความรู้สึกของตนไม่น้อยหน้ากัน เช่นตัวอย่างกรณีแฟนภาพยนตร์สตรีผู้ใช้นามแฝงว่า “A Woman” ได้เขียนกลอนดอกสร้อยรำพันถึงจอร์จ บี. ไฮท์ ผู้กำกับและดาราภาพยนตร์ที่ผลงานหลายเรื่องที่เขาแสดงนำได้เข้ามาฉายในสยาม

เงาเอ๋ยเงาฉาย	สุดน่องจักทักทายแล้วย้อชชา
ถึงแสนรักต้องหนักในอุรา	สุดพิศจันพุดจาให้เห็นจริง
ยามเธอจุกอดมาเกอริต	อิกยูนแคปรีศทั้งสองหญิง
ทำให้ใจน้องนึกประวิง	เสียวปรางอย่างยิ่งยั่ววนเอย ฯ
ย้อชเอ๋ยย้อชจำ	เวรกรรมนำมาปนโฉน
จึงไปเกิดต่างแคว้นแดนไกล	เหมือนแกลิ่งที่นั่งไว้วทนา
ถึงจะมีชายอื่นหมิ่นแสน	ไม่เหมือนแมนย้อชยอดสิเนหา
เนื่องแน่นจอนั่งสะพรั่งตา	น้องนี้ไม่ปรารถนาเลยเอย ฯ [59]

ตัวอย่างนี้แสดงให้เห็นทั้งมายาของภาพยนตร์ การตระหนักในตำแหน่งแห่งที่ ความเสนาหาปรารถนา จาริตและความทันสมัย ทั้งหลายเหล่านี้ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างสยามกับโลกสากลเป็นส่วนหนึ่งของหน่ออ่อนวัฒนธรรมเมืองสมัยใหม่ ที่จะยิ่งเติบโตใหญ่และมีพลวัตสูง

เมื่อภาพยนตร์กำเนิดขึ้นราวกลางพุทธศตวรรษที่ 25 บทบาทและรูปลักษณ์ของประติษฐกรรมใหม่นี้ ยังหาได้เป็นภาพยนตร์อย่างที่คุ้นเคยในปัจจุบัน ภาพยนตร์เมื่อแรกเริ่มยังเป็นเทคโนโลยีที่ทันสมัยและมีส่วนเสริมสร้างปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของยุคสมัยใหม่ ในโลกตะวันตกราวกลางทศวรรษ 2460 “วัฒนธรรมภาพยนตร์” จึงเริ่มปรากฏ ด้วยภาพยนตร์ “เริ่มถูกพิจารณาชนิดอย่างจริงจังในฐานะประติษฐกรรมแห่งสุนทรีย์และพลังทางสังคม” [60] ส่วนในสยาม ภาพยนตร์มาถึงเมื่อทศวรรษ 2440 ในรูปแบบดั้งเดิมของประติษฐกรรมนี้และด้วยการเป็นสิ่งแปลกใหม่ในบริบทของสยามเอง ใช้เวลาร่วมสองทศวรรษ ภาพยนตร์จึงลงหลักปักฐานในฐานะวัฒนธรรมมวลชนที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจและเกิดกลุ่มคนที่หลงใหลจริงจัง หากเราลองจะสำนึกประวัติศาสตร์ในกรอบการรักษาเอกราชและสายตาของ “เจ้ากรุงเก่า” [61] เปลี่ยนจากการมองว่าสยามพยายามยืนหยัดเผชิญหน้ากระแสความเปลี่ยนแปลงใหญ่ของโลกที่ถาโถมมา แล้วแทนที่ด้วยภาพสยามเป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์สากลทั้งทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของโลกราวกลางพุทธศตวรรษที่ 25 เราอาจเห็นสีสันการเข้าไปมีส่วนร่วมกับวัฒนธรรมของโลกใบนี้ อันรวมถึงภาพยนตร์ที่มีลักษณะสากลสูงยิ่งเช่นกัน

อภิปรายผล

ภาพรวมการรับและแพร่กระจายของภาพยนตร์ยุคแรกเริ่มของโลกในสยามในช่วงทศวรรษ 2440-2460 เป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์ภาวะสมัยใหม่ที่เข้ามาถึงสยามที่นำมาซึ่งการไหลทะลักของเทคโนโลยีและประติษฐกรรมสมัยใหม่ ซึ่งเชื่อมโยงกันอย่างแนบแน่นกับกระแสความทันสมัยที่กระจายไปทั่วโลก โดยภาพยนตร์อาจเรียกได้ว่าเป็นสิ่งประติษฐ์ที่ดึงดูดใจมากที่สุดประการหนึ่ง จากการรับชมผ่านนักฉายภาพยนตร์เร่ก็กลายเป็นการสร้างโรงภาพยนตร์แบบถาวร ซึ่งเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับที่เมืองกรุงเทพฯ ปรับภูมิทัศน์ของตนเองไปด้วยเช่นกัน โรงภาพยนตร์ไม่เพียงเพิ่มจำนวนแต่ยังเพิ่มความสม่ำเสมอในการฉาย จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของผู้คน เมื่อเวลาผ่านไปภาพยนตร์ได้เปลี่ยนจากสิ่งใหม่ที่แปลกตาไปสู่สิ่งที่คุ้นเคยของสาธารณชน จนก่อตัวเป็นความหลงใหล อันปรากฏชัดผ่านนิติสารภาพยนตร์

ข่าวสารภาพยนตร์เริ่มได้รับความสนใจและติดตามจากนักขมนักอ่านชาวสยาม เริ่มต้นจากการนำเสนอผ่านคอลัมน์ในหนังสือพิมพ์รายวัน และพัฒนาไปสู่การก่อตัวของนิติสารภาพยนตร์ยุคบุกเบิกอย่าง **ภาพยนตร์สยาม** และ **ข่าวภาพยนตร์** นิติสารภาพยนตร์เหล่านี้นำไปสู่การก่อตัวของวัฒนธรรมแฟน สะท้อนการเข้าร่วมในบรรยากาศความเป็นสากลของโลกภาพยนตร์ แต่หาใช่เพียงการรับวัฒนธรรมภายนอกเข้ามาในทางเดียว ตรงกันข้าม ชาวสยามได้สร้างกระบวนการปรับเปลี่ยนความทันสมัยสากลเหล่านั้นให้เข้ากับบริบททางวัฒนธรรมของสยามอย่างกระตือรือร้น ทั้งการบรรเลงของวงเครื่องสายพิพาทย์ประกอบการฉาย ภาพยนตร์เงียบ การตั้งฉายาแบบไทยให้แก่ดารายอดนิยมและการตั้งชื่อเรื่องภาพยนตร์ต่างประเทศด้วยภาษาไทย ตลอดจนการถ่ายทอดความปรารถนาต่อดาราดาราและความเป็นสากลด้วยฉันทลักษณ์แบบไทย เป็นต้น เนื้อหาของบทความนี้ได้พิจารณาปรากฏการณ์ที่ชาวสยามสัมผัสและแสดงปฏิกริยาต่อวัฒนธรรมสากลในรอยต่อที่ชาวสยามจำนวนหนึ่งปะทะสังสรรค์ ทำความเข้าใจ และปรับเปลี่ยนความทันสมัยสากลลงสู่บริบทของสยาม ซึ่งในกรณีของภาพยนตร์ ปรากฏการณ์นี้จะค่อย ๆ นำไปสู่การก่อตัวขึ้นของวัฒนธรรมภาพยนตร์ของสยาม และรวมถึงส่งอิทธิพลอย่างมีอาจปฏิเสธได้ต่อรูปลักษณ์ของภาพยนตร์ที่ชาวสยามสร้างเองในเวลาต่อมา

References

- [1] Gunning, T. (2006). "The whole world within reach": Travel images without borders. In J. Ruoff (Ed.). *Virtual voyages: Cinema and travel*. (pp. 25-41). Duke University Press.
- [2] Gunning, T. (2008). Early cinema as global cinema: The encyclopedic ambition. In R. Abel, G. Bertellini and R. King (Eds.). *Early cinema and the "national"*. (pp. 11-16). Indiana University Press.
- [3] Solomon, M. (2016). Negotiating the bounds of transnational cinema with Georges Méliès, 1896–1908. *Early Popular Visual Culture*, 14(2), 155-167.
- [4] Cohen, M. I. (2006). *The komedie stamboel: Popular theater in colonial Indonesia, 1891-1903*. Ohio University Press.
- [5] Tofighian, N. (2013). *Blurring the colonial binary: Turn-of-the-century transnational entertainment in Southeast Asia*. Stockholm University.
- [6] Ruppín, D. (2015). The komedi bioscoop: The emergence of movie-going in colonial Indonesia, 1896-1914 [Unpublished doctoral dissertation]. Utrecht University].
- [7] Ruppín, D. and Tofighian, N. (2016). Moving pictures across colonial boundaries: The multiple nationalities of the American Biograph in Southeast Asia. *Early Popular Visual Culture*, 14(2), 188-207.
- [8] Sukvong, D. (2012). *Cinema of Siam*. Thai Film Archive (Public Organization). (In Thai)
- [9] Ouyyanont, P. (1999). Physical and economic change in Bangkok, 1851-1925. *Southeast Asian Studies*, 36(4), 437-474.
- [10] Abel, R. (1993). In the belly of the beast: The early years of Pathé-Frères. *Film History*, 5(4), 363-385.
- [11] Advertisement: Really fun, more fun than ever before. (1910, December 23). *Chino Siamese Daily News*. (In Thai)
- [12] Phathanakorn Cinematograph Company. (1913, August 13). *Krungthep Daily Mail*. (In Thai)
- [13] Phathanalai Cinema, Sam Yot. (1917, April 11). *Krungthep Daily Mail*. (In Thai)
- [14] Baker, C. and Phongpaichit, P. (2005). *A history of Thailand*. Cambridge University Press.
- [15] Skinner, G. W. (1986). *Chinese society in Thailand: An analytical history*. (Translated by Phanni Chatphonrak, et al.). The Foundation for the Promotion of Social Sciences and Humanities Textbooks Projects. (In Thai)
- [16] Ichiro, K. (2005). *Laying the tracks: The Thai economy and its Railways, 1885-1935*. Kyoto University Press.
- [17] Unalome Chanrungrameekul. (2018). *120 years of Thai film business in the context of Thai economic and social history*. Thailand's Economic and Social Changes in Historical Perspective Research Project. (In Thai)

- [18] New day, new program at Phathanalai Cinema. (1915, September 18). *Krungthep Daily Mail*. (In Thai)
- [19] Advertisement: Phathanarom Cinema. (1916, April 3). *The Siam Observer*, 7.
- [20] Advertisement: The Sathorn Picture Palace. (1918, June 1). *The Siam Observer*, 5.
- [21] The Siam Cinema Company. (1922, May 15). *Krungthep Daily Mail*. (In Thai)
- [22] Phathanakorn Cinematograph, Sam Yaek. (1916, November 19). *Krungthep Daily Mail*. (In Thai)
- [23] Lengthy, multi-reel series. (1913, April 13). *Krungthep Daily Mail*. (In Thai)
- [24] Sanuk Sathan Cinema Lang Rong Huay. (1913, April 18). *Krungthep Daily Mail*. (In Thai)
- [25] Thompson, K. (1985). *Exporting entertainment: America in the world film market, 1907-1934*. British Film Institute.
- [26] Uricchio, W. (1996). The First World War and the crisis in Europe. In G. Nowell-Smith (Ed.). *The Oxford history of world cinema*. (pp. 62-70). Oxford University Press.
- [27] Bakker, G. (2008). *Entertainment industrialised: The emergence of the international film industry, 1890-1940*. Cambridge University Press.
- [28] Keiko, S. (2021). Universal goes to Asia: Trans-pacific film distribution in the 1910s. *Journal of East Asian Cultural Interaction Studies*, 14, 45-62.
- [29] Copeland, M. P. (1993). *Contested nationalism and the 1932 overthrow of the absolute monarchy in Siam*. [Doctoral dissertation, Australian National University, Canberra].
- [30] Research Group on Thailand's Printing History. (2006). *Siam pimpakarn: History of printing in Thailand*. Matichon. (In Thai)
- [31] Khun Chim [Pseudonym]. (1922). Questions and answers by Khun Chim. *Phaphayon Sayam*, 1(14), 19-20. (In Thai)
- [32] Khun Chim [Pseudonym]. (1922). Questions and answers by Khun Chim. *Phaphayon Sayam*, 1(15), 25-28. (In Thai)
- [33] Stromgren, R. L. (1988). The Moving Picture World of W. Stephen Bush. *Film History*, 2(1), 13-22.
- [34] Stead, L. (2018). 'Dear cinema girls': Girlhood, picture-going, and the interwar film magazine. In C. Clay, M. DiCenzo, B. Green and F. Hackney (Eds.). *Women's periodicals and print culture in Britain, 1918-1939: The interwar period*. (pp. 103-117). Edinburgh University Press.
- [35] Prince Damrong Rajanubhab. (1928). Introduction. In *His Majesty the King's Speech on a Royal Visit to a Chinese School in March 1927*, Cremation volume for Siaw Song-uan Si-bunruang, 1928. (a-f). Sophon Pipat Thanakorn. (In Thai)
- [36] Barmé, S. (2006). *Woman, man, Bangkok: Love, sex, and popular culture in Thailand*. Silkworm Books.

- [37] Sri Nak [Pseudonym]. (1922). Myna cage. *Phaphayon Sayam*, 1(46), 35-36. (In Thai)
- [38] The Editor. (1922). Myna cage. *Phaphayon Sayam*, 1(15), 59-60. (In Thai)
- [39] Telegram news. (1910, January 23). *Chino Siamese Daily News*, 1. (In Thai)
- [40] Clark, J. (2020). *News parade: The American newsreel and the world as spectacle*. University of Minnesota Press.
- [41] McKernan, L. (2008). Newsreel. In W. Donsbach (Ed.). *The international encyclopedia of communication*. (pp. 3316-3318). Oxford: Blackwell.
- [42] Advertisement: The Phathanakorn Cinematograph. (1925, August 22). *The Siam Observer*, 2.
- [43] Tukta Yot Rak [Pseudonym]. (1922). Movie world. *Phaphayon Sayam*, 1(21), 4-6. (In Thai)
- [44] Kulab Si Namnguen [Pseudonym]. (1923). Don't you know? *Phaphayon Sayam*, 2(1), 50. (In Thai)
- [45] Silapin [Pseudonym]. (1922). Come travel around the world. *Phaphayon Sayam*, 1(51), 19-20. (In Thai)
- [46] Abel, R., Bertellini, G. and King, R. (Eds.). (2008). *Early cinema and the "national"*. Indiana University Press.
- [47] Kulab Si Namnguen [Pseudonym] & Wang Doem [Pseudonym]. (1923). Movie world. *Phaphayon Sayam*, 2(13), 4-7. (In Thai)
- [48] Tuan Yavaprasas. (1923). Suvarna of Siam is the Siam's precious gold. *Phaphayon Sayam*, 2(13), 3. (In Thai)
- [49] Plai Ngam [Pseudonym]. (1923). A Conversation with Sa-ngiam Navisthira. *Phaphayon Sayam*, 2(13), 34-38. (In Thai)
- [50] Kaew Kanchana [Pseudonym]. (1923). A Conversation with Khun Rama Bharatasas. *Phaphayon Sayam*, 2(15), 16-24. (In Thai)
- [51] Musser, C. (1999). Nationalism and the beginnings of cinema: The Lumière cinématographe in the US, 1896-1897. *Historical Journal of Film, Radio and Television*, 19(2), 149-176.
- [52] Ruoff, J. (Ed.). (2006). *Virtual voyages: Cinema and travel*. Duke University Press.
- [53] Koszarski, R. (1990). *An evening's entertainment: The age of the silent feature picture, 1915-1928*. History of the American cinema series, 3. Charles Scribner's Sons.
- [54] Petro, P. (Ed.). (2010). *Idols of modernity: Movie stars of the 1920s*. Rutgers University Press.
- [55] Hansen, M. (2000). The mass production of the senses: Classical cinema as vernacular modernism. In C. Gledhill and L. Williams (Eds.). *Reinventing film studies*. (pp. 332-350). Arnold.
- [56] Tian-sin [Pseudonym]. (1922). Phaphayon Sayam Palimen. *Phaphayon Sayam*, 1(26), 18. (In Thai)

- [57] Mayo, D. G. (1922). Chatting about my husband, Frank Mayo. *Phaphayon Sayam*, 1(17), 16-22. (In Thai)
- [58] *Phaphayon Sayam*. (1923). 2(25), front cover.
- [59] A Woman [Pseudonym]. (1922). George B. Seitz. *Phaphayon Sayam*, 1(17), 22. (In Thai)
- [60] Hagener, M. (2014). Introduction: The emergence of film culture. In M. Hagener (Ed.). *The emergence of film culture: Knowledge production, institution building and the fate of the avant-garde in Europe, 1919-1945*. (pp. 1-17). Berghahn.
- [61] Thongchai Winichakul. (2016). *The real face of royal-nationalism: On Thai history*. Same Sky Books.